

משך חכמה

עם ביאור בינת החכמה

בראשות הרב יצחק בירך דסקל
כל הזכויות שמורות ©

מכון "משך חכמה" - ניתן לקבל גליון שבועי במייל
y.b.daskal@gmail.com :אמייל 052-7611435

בס"ד גליון קנג פרשת ויקרא תשע"ו

מדוע פתח הכתוב בלשון יחיד, ומסיים בלשון רבים

שם, בתורת כהנים (יג, יא) דבר אחר קרבנכם, ממקום שהיחיד מביא, הצבור מביא. פירוש¹, דדריש בספרי (דברים פיסקא עז,

המקדש, דהוה אמינא דדוקא מארץ ישראל צריך להביא, אבל לא מחוצה לארץ.

והנה כתוב זה איירי ביחיד, כלשון הכתוב "רק קדשיך אשר יהיו לך ונגדריך תשא ובאת אל המקום אשר יבחר ה'", לפיכך כתבה תורה כאן בפרשת ויקרא "תקריבו את קרבנכם" בלשון רבים, ללמד שגם קרבנות ציבור חייבים להביא לבית המקדש אפילו מחוצה לארץ.

ובזה מיושב היטב כל הדקדוקים בדברי התורה כהנים, דדרשה זו שקדשי ציבור חייב להביא מחוצה לארץ, פשיטא שצריך לדרשה, דמהיכי תיתי לחייב להביא קרבן ציבור מחוצה לארץ, והרי אפילו קרבן יחיד הוה אמינא דלא צריך להביא כמבואר לעיל, והרי אפילו קרבן יחיד אינו צריך להביא בכור ומעשר, ולפיכך הביא הספרי ללמד מקרא שחייב, וכיון דההיא קרא איירי ביחיד, צריך עוד קרא לציבור.

אלא שלפי זה צריך ביאור מהו לשון התורה כהנים "ממקום שהיחיד מביאה, משם הציבור מביא", והרי היחיד אין חייב להביא דוקא מחוצה לארץ. ועוד קשה, מדוע דוקא בקרבן צאן כתבה תורה ללמד שקרבן ציבור חייב להביא מחוצה לארץ. אבל הביאור בזה, כיון דחכמים אסרו לגדל בהמה דקה בארץ ישראל (בבא קמא עט, ב), אם כן היחיד אינו יכול להביא צאן לקרבן מארץ ישראל, דאסור לגדל בהמה דקה בארץ ישראל אלא מחוצה לארץ, ועל זה כתוב קרבנכם ממקום שהיחיד מביא צאן לקרבן והיינו מחוצה לארץ לארץ, דאין להביא מארץ ישראל, מאותו המקום גם הציבור חייב להביא, ומיושב הכל, בס"ד.

ואל תתמה על זה, דהא מהתורה מותר לגדל בהמה דקה בארץ ישראל ורק חכמים גזרו דכך פירשו גם התוס' בתמורה (יח, א ד"ה אפילו) על מה שאמרו בש"ס בתמורה (שם) על הפסוק ובאת שמה המובא לעיל, וז"ל "ולחאי תנא דנפקא ליה מזכר אם נקבה, 'תשא ובאת' מה עביד להו, אפילו ממירעיהו", וכתבו התוס' וז"ל "והרב רבי יצחק בר שניאור פירש, ממרעיהו, אפילו ממקום שיותר לרעותה ולגדלה, דהיינו בחו"ל, דאין מגדלין בהמה בא"י (בבא קמא עט, ב), וזו היא הדרשה דאיתא בספרי (שם) רק קדשיך אשר יהיו לך, מכאן שמביאין קדשים מחו"ל" עכ"ל התוס'. הנה

[יב]

(א, ב) דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם אדם פי יקריב מכם קרבן לה' מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן תקריבו את קרבנכם:

¹ [יב] תוכן דבריו, על הפסוק (א, ב) "דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם אדם פי יקריב מכם קרבן לה' מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן תקריבו את קרבנכם", יש לדקדק, דפתח בלשון יחיד "אדם פי יקריב", ומסיים בלשון רבים "תקריבו את קרבנכם".

ובתורת כהנים (דבורא דנדבה פרשה ב, פרק ג) דרשו שני דרשות בזה. בתחלה דרשו, ללמד שעולת ציבור באה נדבה. ועוד אמרו שם, "דבר אחר את קרבנכם ממקום שהיחיד מביאה, משם הציבור מביא" ע"כ. וצריך ביאור מה כונת התורה כהנים בזה. ונדרש בזה מפרשי התורה כהנים. [נפירש הרשב"ד (והביאו החפץ חיים בבאורו לספרי), שכל הפסולים שפסל ביחיד, כגון מוקצה ונעבד, פסל בציבור, ולזה התכוונו "ממקום שהיחיד מביאה", היינו ממקום היתר, ובעזרת כהנים מבאר הטעם דצריך לזה דרשה, דהוה אמינא דזכות הרבים עדיף. אבל פירוש זה קשה מאוד, דמהיכי תיתי להתיר פסולין אלו על גבי המזבח שהוצרך הכתוב ללמד שאסור. ואפילו אם נאמר שיש איזה לימוד להתיר, היה לחז"ל להביאו, כשם שדרשו שם באריכות מאוד מדוע צריך כתוב ללמד שעולת ציבור באה נדבה, קל וחומר אם בא ללמד שלא תתיר פסולי מזבח לקרבן ציבור, דהיה לחז"ל לבאר מדוע צריך פסוק לזה. ועוד קשה, מדוע דוקא על קרא דמן הצאן דרשו דהוה אמינא להתיר פסולי מזבח לקרבן ציבור].

ומבאר המשך חכמה פירוש חדש, על פי מה דאיתא בספרי (דברים פרשת ראה פיסקא עז, כו) וז"ל "רק קדשיך אשר יהיו לך, ונדרריך תשא ובאת אל המקום (דברים יב, כו), במה הכתוב מדבר אם בקדשי הארץ כבר אמור, הא אינו מדבר אלא בקדשי חוצה לארץ כו' יכול אף בכור ומעשר תלמוד לומר נדרריך" ע"כ. הנה מבואר, דדרשו בספרי, שבא הפסוק ללמד שחייב להביא קדשי חוץ לארץ גם כן לבית המקדש, דאם בא הכתוב לחייב להביא קרבנות לבית המקדש, הא כבר כתיב לעיל (דברים פרק יב, ד-ו) "לא תעשון כן לה' אלהיכם: כי אם אל המקום אשר יבחר ה' אלהיכם מפל שבטיכם לשום את שמו שם לשכנו תדרשו ובאת שמה: ובהאתם שמה עלתיכם וזבחיכם ואת מעשיותיכם ואת תרומת ידכם ונדריכם ונדבתיכם ובכלת בקרכם וצאנכם", אלא בא הכתוב לומר, שאפילו קדשים שבחוצה לארץ חייב להביא לבית

משך חכמה

עם ביאור בינת החכמה

[יג]

(א, ב) דָּבָר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אָדָם כִּי יִקְרִיב מִמֶּנּוּ קָרְבָן
לֵה' מִן הַבְּהֵמָה מִן הַבָּקָר וּמִן הַצֹּאן תִּקְרִיבוּ אֶת קָרְבָנְכֶם:
(א, י) וְאִם מִן הַצֹּאן קָרְבָנוֹ מִן הַפְּשָׁיִים אוֹ מִן הָעֲזִים לְעֹלָה זָכָר
תָּמִים יִקְרִיבוּ:

ביאור שיטת רבי ישמעאל דפלט לאו בכלל צאן

(א, ב) תמורה דף כח, ע"ב⁴. והאי תנא מייתי לה מהכא כו' ותנא

מיתור הלשון בפסוק י, ומתוך הש"ס דרבי ישמעאל סובר שדרך הכתוב
לפרט כך, מן הצאן, דהיינו מן הכבשים או מן העזים, זה תוכן הסוגיא
בתמורה (שם).

עוד יש להקדים, דתנן במסכת פרה (א, ג) שכבש נקרא רק בן שנתו, ואיל
נקרא כשנכנס חודש ויום אחד לשנה השניה, אבל עד חודש בשנה השניה
אינו איל, אבל גם אינו כבש, כי כבר יצא משנה ראשונה. ונחלקו התנאים
מה שמו. ומכל מקום, אם הקריבו צריך להביא עליו נסכים של איל, דהיינו
שלישית ההין, ולהלן יבואר הטעם. וז"ל המשנה "כבשים בני שנה, ואילים
בני שתיים, וכולם מיום ליום. בן שלשה עשר חדש אינו כשר לא לאיל ולא
לכבש, רבי טרפון קורוהו פלגס, בן עזאי קורוהו נוקד, ר' ישמעאל קורוהו
פרכדיגמא. הקריבו, מביא עליו נסכי איל, ולא עלה לו מזבחו. בן י"ג חדש
יום אחד הרי זה איל" ע"כ.

והנה יש לתמוה, מאי נפקא מינא איך כל אחד קורא לו. ומבאר הגאון
מווילנא בפירוש אליה רבה על מסכת פרה, דיש נפקא מינה רבה ביניהם,
דלרבי טרפון שקורא לו פלגס, לשון פלגס הוא לשון פליג, ספק. דהיינו
לרבי טרפון, הוא ספק כבש ספק איל, לפיכך אם נדר להקריב איל, או נדר
להקריב כבש, אם הביאו לא יצא ידי חובה. אבל אם נודר להביא איל או
כבש, יכול להביא פלגס, דהוא ספק איל ספק כבש. [וכל שכן אם נדר להביא
צאן, דהוא בכלל צאן]. אבל בן עזאי סובר שאינו ספק איל ספק כבש, אלא
פלגס בודאי אינו איל ואינו כבש, אבל הוא נקרא צאן, לכן היה בן עזאי
קורא לו נוקד, שהוא לשון צאן. ולפי שיטת בן עזאי, אם נדר להביא איל או
כבש, אינו יכול להביא פלגס, אבל אם נדר להביא צאן, יכול להביא פלגס
דהוא בכלל צאן. ורבי ישמעאל סובר שהוא בריה בפני עצמה, ואינו בכלל
צאן, לפיכך אם נדר להביא מן הצאן, והביא פלגס לא יוצא ידי נדרו, ואין
צריך לומר אם נדר להביא כבש או איל אינו יוצא ידי חובתו. והנה מבואר
בסיפא דמתני' שאם הביא פלגס, לא יצא ידי נדרו אבל הקרבן כשר ומביא
נסכי איל, ולהלן יבואר מדוע מביא נסכי איל.

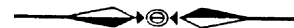
עוד יש להקדים הא דגרסינן בחולין (כג, א-ב) "בעי רבי זירא: האומר הרי

כו' רק קדשיך אשר יהיו לך תשא ובאת כו' ועשית עולותיך הבשר
והדם כו' (דברים יב, כז) שמביאין קדשים מחוצה לארץ, יכול אף
בכור ומעשר כן, תלמוד לומר רק². ותמן ביחיד מיירי, קא משמע
לן דאף צבור מביאין מחוצה לארץ. ועיין תמורה דף יח ע"א
תוספות ד"ה אפילו ממרעיהו. וזהו דנקיט קרא ומן הצאן
תקריבו קרבנכם, וצאן אסור לגדל בארץ ישראל (בבא קמא עט,
ב), ודו"ק³.

מבואר דכך פירשו גם התוס', דתשא ובאת בא ללמד שמביא מחוצה לארץ,
כיון שמארץ ישראל אסור להביא, דבהמה דקה אסורה בארץ ישראל.

² לא מצאתי בספרי שדרשו למעט בכור ומעשר מדכתיב רק, אלא מדכתיב
נדרין, עיין שם.

³ תמצית דבריו: הטעם שמסיים הכתוב בלשון רבים, לפי פירוש
שני בתורת כהנים, בא ללמד, שממקום שהיחיד מביא קרבן צאן,
יביאו גם הציבור, והיינו מחוצה לארץ, ובא ללמד שגם ציבור
חייב להביא קדשים אפילו מחוצה לארץ לבית המקדש.

⁴ המשך חכמה קיצר מאוד בדבריו, ובא ליישב דברים נפלאים מאוד. וכדי
להבין עומק דבריו, יש להקדים כמה הקדמות. הנה כתוב (א, ב) "דָּבָר אֶל
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אָדָם כִּי יִקְרִיב מִמֶּנּוּ קָרְבָן לֵה' מִן הַבְּהֵמָה מִן הַבָּקָר
וּמִן הַצֹּאן תִּקְרִיבוּ אֶת קָרְבָנְכֶם", ולהלן כתוב (א, י) "וְאִם מִן הַצֹּאן קָרְבָנוֹ
מִן הַפְּשָׁיִים אוֹ מִן הָעֲזִים לְעֹלָה זָכָר תָּמִים יִקְרִיבוּ", פירוש, אם קרבנו יהיה
מן הצאן, דהיינו כבש או עז, הנקראים צאן.

והנה בפסוק ב' יש יתור לשון, דכיון שכתוב לאחר מכן בכל פרשה דין קרבן
מן הבהמה מן הצאן, מדוע כתוב "מן הבהמה כו'", ולמדו חז"ל בתמורה
(כח, ב) מיתור דמן הבהמה מן הבקר ומן הצאן, שרובע ונרבע ומוקצה
לעבודה זרה פסול לקרבן, אבל רבי ישמעאל לומד ממקום אחר לפסול רובע
נרבע ומוקצה לעבודה זרה. ומקשה הש"ס אם כן מה ילמד רבי ישמעאל
מיתור הלשון, ומפרש הש"ס דרבי ישמעאל לומד למעט שלושה פסולים,
חולה זקן ומזוהם. ושואל הש"ס אם כן מנלן לחכמים למעט חולה זקן
ומזוהם, ומפרש הש"ס דחכמים לומדים זאת מפסוק י הנ"ל, דסגי לכתוב
מן הצאן, ומדוע מאריך הכתוב לפרט מן הכבשים מן העזים, אלא שבא
למעט חולה זקן ומזוהם. ומקשה הש"ס אם כן מה לומד רבי ישמעאל

משך חכמה

עם ביאור בינת החכמה

בריה בפני עצמו, היינו שאינו כבש ולא איל, אבל הוא בכלל צאן, והוא קרבן כשר, אבל לפי דברי הגאון מוילנא, דלרבי ישמעאל הוא פסול להקרבה לגמרי, ואינו בכלל צאן, איך קתני הקריבו מביא עליו נסכי איל, והוא קרבן פסול הוא. ועל כורחך סיפא דמתני' דלא כרבי ישמעאל לפי האליה רבה, וכן כתב החזון איש (שם).

וזה בא המשך חכמה לבאר. דהנה, בראשית יש ליישב הסוגיא דחולין לפי האליה רבה [והפירוש שכתבתי בסוגיא, מצאתי בספר דעת יוסף על פרה (שם) מהגאון רבי יוסף דינקלס זצ"ל, בשם ר' יצחק מפונוביז' זצ"ל בשיטת הרמב"ם, עיין שם].

דהנה בחולין (פ, א) "ר' יוסי אומר: כוי בריה בפני עצמה היא, ולא הכריעו בה חכמים אם מין חיה אם מין בהמה", וכתב הריטב"א בנדה (כח, ב) וז"ל "ומה שאמרו בכוי לענין כסוי, שאני התם דאע"ג דבריה הוא, מכל מקום דינו ספק, ושמא דינו כחיה או כבהמה. או אפשר שדינו כשניהם להחמיר, כו" עכ"ל. הנה מבואר בשיטת הריטב"א בשם הרמב"ן [וכן סוברים עוד ראשונים], דאף על פי שהכוי בריה בפני עצמה, יש לו דין חיה ודין בהמה. אבל התוס' ביומא (עד, ב ד"ה כוי) סוברים, שכיון שהוא בריה בפני עצמה, אין כלל בו דיני חיה ובהמה.

ולפי זה יבואר היטב סוגיא דחולין, דרש"י סובר שבכל מקום שאמרין בריה בפני עצמו, הוא ממש בריה בפני עצמו, ועל פי זה מבאר רש"י הסוגיא בחולין כנראה לעיל, דלרבי יוחנן שפלגס בריה בפני עצמו, אינו איל ואינו כבש לכן אינו יוצא ידי נדרו. אבל הגאון מוילנא מפרש על פי שיטת הראשונים, דבריה בפני עצמה יש עליה דינים משני המינים, ואינה בריה בפני עצמה לגמרי, ולפי זה כך ביאור הסוגיא, דלרבי יוחנן שסובר דהוא בריה בפני עצמו, ולכן סובר דעל כורחך הא דחייב נסכי איל ילפינן לה מדכתיב "או לאיל", אם כן בודאי הוא בכלל איל כיון שילפינן מהכתוב "או לאיל" לרבות לנסכים, ולכן ודאי יוצא ידי נדרו. אבל לריש לקיש דלא לומד נסכי פלגס מהכתוב או לאיל, אם כן יתכן שאינו בכלל איל, כי אין מקרא ללמוד שהוא כאיל או ככבש, דלא יליף מאו לאיל לחייב בנסכים אלא מחמת ספק, ולכן יש להסתפק מה כונת ריש לקיש, דאם הוא רק ספק איל ספק כבש, בודאי יוצא ידי נדרו, אם נדר איל או כבש, אבל אם הוא בריה בפני עצמו, אינו יוצא, דאין כתוב ללמוד שבריה זו היא בכלל איל, דלא לומד ריש לקיש מכתוב או לאיל לרבות פלגס.

וזה כתב המשך חכמה בקיצור לשונו "נראה, לפירוש האליהו רבא במשנה דפרק א דפרה (משנה ג), דעל פלגס, דאמר במשנה הקריבו כו', היינו, דאף אם בריה הוי, דכל זה מן הצאן מקרי" דלפירוש האליה רבה שלרבי טרפון יוצא ידי נדרו, אם נדר איל או כבש,

עלי עולת בהמה, מן האיל או מן הכבש והביא פלגס, מהו, אליבא דרבי יוחנן לא תבעי לך, דאמר בריה הוי, דתנן: הקריבו, מביא עליו נסכי איל ואין עולה לו מזבח, וא"ר יוחנן: או לאיל - לרבות את הפלגס; כי תבעי לך - אליבא דבר פדא, דאמר מיייתי ומתני, מי אמרינן: איל וכבש מתנה, בבריה לא מתנה, או דלמא בבריה נמי מתנה, דאמר: אי בריה הוה ליהוי כוליה נדבה, תיקו" ע"כ הסוגיא בחולין.

ופירש רש"י, דאליבא דר' יוחנן שלומד מהכתוב או לאיל לרבות פלגס שמביא עליו נסכי איל, על כורחך אינו סובר שפלגס הוא ספק כבש ספק איל, דבספק אין צריך קרא שיביא נסכי איל, שיכול להביא נסכי איל ולהתנות על העודף שיהיה נדבה, אבל כיון שרבי יוחנן סובר שפלגס הוא בריה בפני עצמה, לכן צריך קרא ללמד שחייב נסכי איל. והשתא, לרבי יוחנן דהוא בריה בפני עצמה, בודאי אינו יוצא ידי נדרו. אבל לבר פדא שלא לומד מהכתוב לחייב נסכי פלגס כאיל, אלא מביא ומתנה, מסתפק הש"ס בשיטת בר פדא, האם מתנה גם על ספק שמא הוא בריה, ומתנה לנדב את כל הנסכים מספק, או שפשיטא ליה שהוא לא בריה בפני עצמה, והספק הוא רק שמא הוא כבש או איל, ומתנה שמא הוא כבש והמיותר לנדבה, זה תוכן הסוגיא לפי פירוש רש"י בקצרה.

העולה מתוך פירוש רש"י, דלרבי יוחנן דלומד מאו איל לרבות פלגס, על כורחך אינו ספק כבש ספק איל, אלא הוא בריה בפני עצמו, לפיכך אם אומר הרי עלי מן האיל או מן הכבש, אינו יוצא בפלגס, והא דקתני במשנה שאם הביא פלגס אינו יוצא ידי נדרו, היינו אפילו נדר כבש או איל, ולבר פדא הוא ספק אם הוא בריה בפני עצמו, או רק ספק איל ספק כבש.

ולפי זה יש לתמוה טובא על הגר"א בפירושו אליה רבה למסכת פרה, שפירש שלרבי טרפון, אם נדר להקריב איל או כבש יוצא ידי נדרו, ובחולין מבואר דלרבי יוחנן דהלכה כוותיה, בודאי לא יוצא, ואפילו לריש לקיש הוא ספק אם יוצא. ותמוה לומר דרבי יוחנן קאי דוקא כרבי ישמעאל, וריש לקיש כרבי טרפון, והש"ס שתק מזה, דודאי דברי רבי יוחנן וריש לקיש אינו תלוי בשיטת התנאים, כן הקשה הרש"ש בפירושו לפרה (שם) על האליה רבה, וכן הקשה עליו המנחת חינוך (מצוה רצט), וכן הקשה החזון איש (סימן א ס"ק יב), וכתב שכך הקשו עליו האחרונים.

ועוד קשה טובא, מנלן לרבי ישמעאל שהוא פסול לגמרי לקרבן, דבשלמא לשיטת רש"י אליבא דרבי יוחנן דהוא בריה בפני עצמו, אבל הוא כשר לקרבן ניחא, אבל לפי הגאון מוילנא דלרבי ישמעאל הוא פסול לקרבן, מנלן לרבי ישמעאל שאינו בכלל צאן.

[אבל הא דמבואר בסיפא דמתני' דאם הקריבו הוא קרבן כשר, וחייב בנסכים. בשלמא לפירוש רש"י בדברי רבי יוחנן, יש לומר שאפילו שפלגס

משך חכמה

עם ביאור בינת החכמה

כבש או עז, תו אינו מן הצאן, ופסול להקרבה לגמרי. וזה נכון מאוד⁵.

[יד]

(א, ג) אם עלה קרבנו מן הקרבן זכר תמים יקריבנו אל פתח אהל מועד יקריב אתו לרצנו לפני ה':

מה פירוש הכתוב "יקריבנו". והאם ביקור מעכב, או מצוה

(א, ג) תמים יקריבנו. בתורת כהנים⁶ (פרשה ג, יב) רבי יוסי

מהכתוב לפסול חולה זקן ומזוהם, ולא מיותר הכתוב ללמוד כלל ופרט, לפסול פלגס.

⁶ [יד] תוכן דבריו, הא דכתיב "יקריבנו" צריך ביאור, דכתיב בסוף הכתוב יקריב כו', ומדוע כתוב יקריבנו. לפיכך דרש רבי יוסי בתורת כהנים (דבורא דנדרבה פרשה ג, יב), וז"ל "רבי יוסי אומר תמים יקריבנו יבקרו ויקריבנו, אמר ר' יוסי שמעתי בשוחט תמיד בשבת שאין מבוקר חייב חטאת ויביא תמיד אחר" ע"כ. הנה מבואר, דרבי יוסי דורש, דהכתוב בא ללמד שצריך לבקר את הקרבן, ולא רק למצוה אלא אפילו לעכב, ואם שחט את הקרבן בלא ביקור בשבת חייב חטאת, ויביא תמיד אחר.

והנה פרשה זו איירי בעולת נדרבה ולא בתמיד, ורבי יוסי איירי בביקור תמיד. ויש לדקדק בדברי התורת כהנים, איך מביא דברי רבי יוסי דאיירי בתמיד על קרבן נדרבה, דהנה המקור שצריך ביקור בקרבן, הוא בסוגיא דפסחים (צו, א) בפסח מצרים, ומבואר בגמרא דילפינן מפסח מצרים לחייב ביקור גם בקרבן התמיד, ולא מצאנו חיוב ביקור בקרבן אחר בשום מקום בש"ס, ומשמע בסוגיא דפסחים (שם) דרק בתמיד יש דין ביקור, דז"ל הגמרא בפסחים (שם) "משנה. מה בין פסח מצרים לפסח דורות, פסח מצרים מקחו מבעשור". ובגמרא: "מנא לן – דכתיב (שמות יב, ג) דברו אל כל עדת ישראל לאמר בעשר לחדש הזה ויקחו - זה מקחו מבעשור, ואין פסח דורות מקחו מבעשור. אלא מעתה והיה לכם למשמרת עד ארבעה עשר יום לחדש הזה (יב, ו), הכי נמי: זה טעון ביקור ארבעה ימים קודם שחיטה, ואין אחר טעון ביקור, והתניא, בן בג בג אומר: מניין לתמיד שטעון ביקור ארבעה ימים קודם שחיטה - שנאמר (במדבר כח, ב) תשמרו להקריב לי במועדו, ולהלן הוא אומר והיה לכם למשמרת עד ארבעה עשר. מה להלן טעון ביקור ארבעה ימים קודם שחיטה - אף כאן טעון ביקור ארבעה ימים קודם שחיטה. - שאני התם, דכתיב תשמרו" ע"כ. הנה מבואר דרק תמיד צריך

דבי רבי ישמעאל, מן הבהמה ומן הבקר ומן הצאן מאי דריש, פרט לחולה זקן ומזוהם כו', ותנא קמא כו' נפקא ליה מן הצאן ומן הכבשים ומן העזים (א, י) כו', לתנא דבי רבי ישמעאל, אורחיה דקראי כו'. נראה, לפירוש האליהו רבא במשנה דפרק א דפרה (משנה ג), דעל פלגס, דאמר במשנה הקריבו כו', היינו, דאף אם בריה הוי, דכל זה מן הצאן מקרי, אם כן רבי ישמעאל דקוראו פרכדיגמא, מטבע שנפסל, ופוסלו לכל קרבן, דלאו צאן מקרי, הוא מקרא, דדריש כלל ופרט, מן הצאן כלל, מן הכבשים מן העזים פרט, אין לך בכלל אלא מה שבפרט, דכיון דפלגס אינו

כיון דאף אם בריה הוי לפי רבי יוחנן, נקרא מן הצאן, מהכתוב או לאיל. אלא דלפי זה צריך ביאור מנין לרבי ישמעאל לפוסלו לגמרי מדין צאן, דאפילו אם הוא בריה בפני עצמה, הא כבר נתבאר דמכל מקום לא יצא מידי שם צאן וכשר להקרבה.

ומבאר המשך חכמה, דרבי ישמעאל לומד שפלגס לאו בכלל צאן מהכתוב (א, י) "ואם מן הצאן קרבנו מן הקשבים או מן העזים לעלה זכר תמים יקריבנו", דהכתוב לכאורה מיותר, דמדוע כתוב מן הצאן, היה לכתוב ואם קרבנו מן הכבשים או מן העזים, אלא לומד רבי ישמעאל, דהוא כלל ופרט. מן הצאן – כלל, וכולל כל סוגי צאן, כבש, פלגס, איל, עז, ולאחר מכן כתיב פרט, מן הכבשים מן העזים, ללמד דרק כבש ועז כשרים לקרבן צאן, ולא פלגס, לפיכך פלגס פסול להקרבה. וזה כונת המשך חכמה שכתב: "אם כן רבי ישמעאל דקוראו פרכדיגמא, מטבע שנפסל, ופוסלו לכל קרבן, דלאו צאן מקרי, הוא מקרא, דדריש כלל ופרט, מן הצאן כלל, מן הכבשים מן העזים פרט, אין לך בכלל אלא מה שבפרט, דכיון דפלגס אינו כבש או עז, תו אינו מן הצאן, ופסול להקרבה לגמרי. וזה נכון מאוד".

אלא שעוד צריך טעם, מדוע דוקא רבי ישמעאל יליף כלל ופרט ולא רבי טרפון ובן עזאי, לפיכך מקדים המשך חכמה את דברי הגמרא בתמורה (כח, ב) דרבי ישמעאל לשיטתו, שלומד ממקום אחר לפסול חולה זקן ומזוהם, ונשאר לו הכתוב מן הצאן כו' מיותר, לכן לומד ממנו כלל ופרט, מה שאין כן רבי טרפון דסובר כחכמים, ואין לו פסוק מיותר, וכיון שיש לימוד או איל לרבות פלגס לנסכי איל, ילפינן דהוא בכלל צאן לקרבן גם כן לצאת ידי נדרו.

⁵ תמצית דבריו: לפי פירוש אליה רבא (פרה א, ג), רבי ישמעאל (שם) פוסל פלגס לגמרי מהקרבה, ורבי טרפון מכשיר. והטעם, מפני שלרבי ישמעאל מיותר 'ואם מן הצאן' (פסוק י) ללמד בכלל ופרט שפלגס לאו בכלל צאן להקרבה, אבל תנא קמא לומד

משך חכמה

עם ביאור בינת החכמה

תו הוה כמו שלא בשעת וסתה, ופטור (שבועות, שם). ויש להאריך. וכבר דברו האחרונים מסוגיא דפסחים (צה) צו, א ורמב"ם השמיטה. אבל מהך תורת כהנים דמייתי לה גם גבי עולות נדבה, ראייה חזקה דביקור אינו מעכב בתמיד גם כן. ועיין טורי אבן (מגילה כט, ב) ואין כאן מקומו להאריך. ודו"ק⁸.

[טו]

מדוע הגאון מוילנא כתב, דדרשה דביקור הוא מיקריבנו דצאן

והנה הגר"א⁹ באדרת אליהו הביא הך דרשה דיקריבנו יבקרנו גבי

או מעכב, ודנו בזה האחרונים, והביאם המלבי"ם כאן על תורת כהנים, ונשאו ונתנו מסוגיא דפסחים (צו, א) האם משמע שחיוב ביקור הוא למצוה או לעכב, והרמב"ם שהביא דין חיוב ביקור בתמיד בהלכות תמידין ומוספין (פרק א הלכה ט) השמיט הא דרבי יוסי דתורת כהנים, שאם הקריב תמיד לא מבוקר בשבת חייב חטאת, אף על פי שהש"ס מביא דברי רבי יוסי בסוכה (מב, א) והוא בתוספתא פרק ה דפסחים, ואין כאן המקום להאריך בזה, מכל מקום, כיון שהתורה כהנים מביא דין ביקור בתמיד על עולת נדבה, ובעולת נדבה בודאי אין מעכב ביקור כמבואר לעיל, מסתבר מאוד, שגם בתמיד אין מעכב, דאם היה מעכב לא היה מביא התורה כהנים על עולת נדבה, דאינם שוים כלל, דבשלמא אם הוא רק מצוה, יש להשוותן, שגם בעולת נדבה הוא מצוה לכתחלה שלא ימצא מום, אלא שבתמיד הוא מצוה ממש, אבל אם בתמיד הוא מעכב, ובעולת נדבה אינו מעכב, איך מביאו יחד התורה כהנים, זה תוכן דבריו.

⁸ תמצית דבריו: ביקור בתמיד מצוה. ומזה יש ללמוד, שחששה תורה שימצא מום בקרבן, לפיכך, אף בשאר קרבנות שאין חיוב לבקר, מכל מקום, אם שחט בשבת ונמצא בעל מום חייב חטאת, דאינו אונס אלא שוגג - מדלא ביקרו.

⁹ [טו] תוכן דבריו, הגאון מוילנא באדרת אליהו מביא את הדרשה דיקריבנו ללמד שטעון ביקור הנראה לעיל, על פסוק י דצאן "וְאִם מִן הַצֶּאֱן קָרְבָּנוֹ מִן הַבְּשָׂרִים אוֹ מִן הָעֵצִים לְעֹלָה יָזַר תָּמִיד יִקְרִיבֶנּוּ", ולפי הגירסא שלנו בתורת כהנים, דרשו דרשה זו על פסוק ג "אִם עֹלָה קָרְבָּנוֹ מִן הַבְּקָר יָזַר תָּמִיד

אומר, תמים יקריבנו, יבקרנו ויקריבנו. אמר רבי יוסי שמעתי בשוחט תמיד שאינו מבוקר בשבת חייב חטאת, ויביא תמיד אחר. הנה כפי הנראה בעולת נדבה דמיירי ביה קרא, ליכא למאן דאמר דביקור מעכב, ומאי שייך הך דתמיד הכא. וכפי הנראה, מיירי בשוחט ונמצא בעל מום, דלא הוי כאנוס דנימא דאין צריך לחוש לכך והוה אנוס, קא משמע לן דמצוה לכתחילה לבקר, וכי לא ביקר, שוגג הוא וחייב. ובפסחים עא ע"ב, השוחט בעל מום חייב, דשוגג הוא ולא אנוס, דהוה ליה לבקוריה, רש"י. וזה באמת ידענא, דמדחששה התורה לבקר שמה יש בו מום, תו, כי לא ביקר וסבר שהוא מבוקר, הוה כמו סמוך לוסתה ולא ידע דאסור סמוך לוסתה (שבועות יח, א), אבל אם לא חשה התורה לבקר,

ביקור. ולפי זה יש להקשות, איך מביא התורה כהנים דברי רבי יוסי דאיירי מתמיד, על עולת נדבה, זה קושיית המשך חכמה.

ומבאר המשך חכמה, דכונת התורה כהנים לומר, שכיון שבתמיד חייבה תורה ביקור, שמע מינא שיש חשש שימצא מום בקרבן, לפיכך אם שוחט קרבן בשבת שאין חייב בביקור, ונמצא בו מום חייב חטאת, ואינו אונס, דאף על פי שלא חייבה תורה ביקור בעולת נדבה, מכל מקום אינו אונס, כי הוא שכיח שיהיה מום, מדחייבה ביקור בתמיד. וכן מבואר בפסחים (עא, ב) דתנן "שחטו [לקרבן פסח בשבת] ונמצא בעל מום – חייב", ופירש רש"י דהוא שוגג ולא אונס, כיון שלא ביקרו. והנה בפסח דורות אין חייב ביקור, כמבואר בפסחים (צו, א) ואף על פי כן כיון שלא ביקרו ונמצא בו מום חייב אם שחט בשבת, והיינו מהטעם הנראה לעיל.

ובזה מבואר היטב מדוע מביא התורה כהנים דין ביקור בתמיד על עולת נדבה, דמדין חיוב ביקור בתמיד, יש ללמוד למי ששוחט בשבת עולת נדבה ונמצא בו מום דחייב, כיון שהיה לו להזהר, אבל אם לא היה חיוב ביקור בתמיד, היה לו דין אונס, כיון שלא ראינו שהתורה חוששת שיהיה בו מום. והדבר דומה לדין הבא על אשתו סמוך לוסתה, וראתה דם נדה בביאתה. דהנה, על הא דכתיב (ויקרא טו, לא) "וְהִזְרֹתָם אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִטְּמֵאֲתָם", דרשו חז"ל (שבועות יח, ב) "אמר רבי יאשיה: מיכן אזהרה לבני ישראל שיפרשו מנשותיהן סמוך לוסתן". ואם לא נזהר, ונמצא דם בביאתו, חייב קרבן מפני שהזהירה תורה לפרוש סמוך לוסתה, אבל אם לא היה מצוה לפרוש סמוך לוסתה היה אנוס, כמבואר בשבועות (יח, א), וכמבואר באריכות בדברי הרמב"ם (שגגות ה, ו). זה עיקר תוכן דבריו. ועיין הערה הבאה.

⁷ תוכן דבריו, לאחר שביאר המשך חכמה מה כונת התורה כהנים לענין דין ביקור בעולת נדבה, מבאר המשך החכמה, האם ביקור בתמיד הוא מצוה

משך חכמה

עם ביאור בינת החכמה

עולות צאן (פסוק י), עיין שם. ובכונה עשה כן, דגבי בן בקר מידרש הך יקריבנו, לבדו הוא קרב ולא כשנתערב עם אחרים (תורת כהנים), ועל כרחך דזה מידרש מעולת צאן. וזה דלא כמו שכתב הלחם משנה פרק ג הלכה א מאיסורי מזבח, דאין דרשה על הך יקריבנו ודו"ק. וקא משמע לן דאף בצאן דלא מנגיחי אהדדי ולא שכיח בהו מום כמו בן בקר, יעויין בכורות כה, ב בכל זאת בעי ביקור, ודו"ק¹⁰.

משך חכמה עם בינת החכמה - בב' כרכים

בסייעתא דשמיא, זכינו להוציא לאור שני כרכים "משך חכמה עם ביאור בינת החכמה". כרך א – בראשית שמות ויקרא. כרך ב – במדבר דברים. והם: כל הגליונות שיצאו לאור, עד סוף שנת תשע"ה, עם תוספות רבות, ומבוא המבאר את כללי ביאור "בינת החכמה". לקבלת הספרים חינם יש לפנות במייל: y.b.daskal@gmail.com יש אפשרות להנצחת קרובים בגליונות ובספרים שיצאו לאור בס"ד

חייב לבקר. וכל זה דלא כלחם משנה (איסורי מזבח ג, א) דכתב, דיקריבנו דצאן לא דרשינן ביה מידי, ולכן כתב שיש לדרוש מיקריבנו דצאן דרשה אחרת.

¹⁰ הגאון באדרת אליהו מגיה, שדרשה דיקריבנו שחייב ביקור, הוא נדרש מיקריבנו דצאן, כיון דיקריבנו דבקר נדרש לדרשה אחרת. וקמ"ל שאפילו בצאן שלא שכיח מום כל כך חייב ביקור.

יקריבנו", וצריך טעם מדוע שינה.

אבל באמת, הוא נכון מאוד, כיון שבתורת כהנים דרשו על יקריבנו דפסוק ג דרשה אחרת, וז"ל התורת כהנים (דבורא דנדבה ג, יג) "מה הוא אומר יקריב יקריב, מנין אתה אומר נתערבה עולה בעולה עולה בתמורה עולה בחולין יקרב, ת"ל יקריב יקריב, יכול אפילו נתערב בפסולין, ת"ל יקריבנו, אוציא את שנתערב בפסולין שאינן כשרים ליקרב" ע"כ, לפיכך הגיה הגאון, דדרשה דביקור הוא על צאן.

ויש טעם נפלא מדוע דרשו בתורת כהנים דרשה דביקור על צאן, כיון דאיתא במסכת בכורות כה, ב דבקר דמנגחי הדדי שכיח בהם מום יותר מצאן, לפיכך דרשו דין ביקור על צאן, ללמד שאפילו שאין שכיח בהם כמו בבקר